

QENDRA SHTETËRORE E PROVIMEVE

**PROGRAMI I PROVIMIT PËR
DETYRË PROJEKTUESE**

Shkup, 2020

**GJIMNAZE
ARSIM I MESËM PROFESIONAL
ARSIM I MESËM I ARTIT**

QENDRA SHITETËRORE E PROVIMEVE

**PROGRAMI I PROVIMIT PËR DETYRË PROJEKTUESE
PËR GJIMNAZE,
ARSIMIN E MESËM PROFESIONAL
DHE ARSIMIN E MESËM TË ARTIT**

Programi i provimit për **detyrë projektuese** në gjimnaze, arsimin e mesëm profesional dhe arsimin e mesëm të artit është sjellë nga ministri i arsimit dhe shkencës me vendimin nr. 8-12108/1 më 29.10.2020.

1. HYRJE

Sipas **Konceptit për maturë shtetërore dhe provim përfundimtar në arsimin e mesëm publik**, në përfundim të arsimit të mesëm katërvjeçar, nxënësit i nënshtrohen provimit me anë të të cilit do të konfirmojnë gatishmërinë e tyre që në mënyrë të pavarur të vazhdojnë jetën e tyre personale dhe profesionale.

Në gjimnaze, nxënësit i nënshtrohen maturës shtetërore ose maturës shkollore, në arsimin e mesëm profesional - maturës shtetërore ose provimit përfundimtar, ndërsa në arsimin e mesëm artistik maturës shtetërore ose shkollore. Të gjitha këto modele provimi, përveç pjesës së me detyrim dhe me zgjedhje, përmbajnë dhe detyrë projektuese që është pjesë përbërëse e provimeve.

Kjo do të thotë që nxënësit e arsimit të mesëm katërvjeçar, pavarësisht se a i nënshtrohen maturës shtetërore, maturës shkollore apo provimit përfundimtar, janë të obliguar të hartojnë detyrë projektuese.

Detyrën projektuese, nxënësi e harton në mënyrë të pavarur dhe krijon dosje/portofol. Detyra projektuese përbëhet nga hulumtimi i një çështjeje konkrete të cilin nxënësi e zgjedh nga një (disa) lëmi mësimore ose nga lëmi më të gjera arsimore sipas dëshirës dhe interesit të tij.

PARIMET NË TË CILAT DUHET TË BAZOHET DETYRA PROJEKUESE

Detyra projektuese duhet të bazohet në disa parime:

- parimi i origjinalitetit (nxënësi duhet të zgjedhë në mënyrë të pavarur dhe hartojë detyrën projektuese),
 - parimi i kreativitetit (kur krijoni detyrën projektuese, nxënësi duhet të përdorë shpikjen dhe shpirtin krijues),
 - parimi i autenticitetit (detyra projektuese duhet të jetë e bazuar në ide dhe koncepte personale dhe origjinale, të komunikuar me gojë dhe me shkrim, të artikuluar me formulimet e tyre gjuhësore, me ndershmëri akademike dhe respektimi i vazhdueshëm i të drejtave të pronësisë intelektuale),
 - parimi i etikës (gjatë përgatitjes së detyrës së projektit, studenti duhet udhëhiqet nga kategoritë themelore etike: vërtetësia, ligjshmëria, saktësia, përdorshmëria, dobia),
 - parimi i shkencës (të ketë elemente të punës kërkimore-shkencore),
- Nxënësi duhet të jetë i sigurt se për problemin kërkimor të detyrës projektuese të ekzistojnë njohuri të vërtetuara shkencore brenda një shkence të caktuar, disiplina shkencore dhe shkenca përkatëse,
- të ketë ndikim në mjedis (të shkaktojë ndryshime pozitive),
 - të promovojë vlera pozitive,
 - të përfshijë elemente të aktivizmit, vullnetarizmit dhe punës humanitare,
 - të prodhohet duke përdorur forma dhe teknika bashkëkohore të prodhimit dhe komunikimit, me mjete të platformave moderne të komunikimit, pra të përdorë multimedian në mënyrën e të shprehurit.

2. QËLLIMET E DETYRËS PROJEKTUESE

Detyra e projektit do të nxisë kreativitetin, imagjinatën e nxënësve, inovacionin, shpirtin krijues dhe sipërmarrës. Tek nxënësit do të zhvillohet: kurioziteti natyral, shpirti kritik, parimet dhe ndershmëria, ndjenja e drejtësisë, ndjeshmërisë, dhembshurisë dhe mirëkuptimin e nevojave të tjerëve, aftësi për udhëheqjen e procedurave kërkimore (eksplorimi i koncepteve, temave dhe ideve) që kanë rëndësi lokale dhe globale. Do t'i aftësojë nxënësit të njohin dhe zgjidhjen e problemeve dhe ndërtimin e sistemeve të vlerave të bazuara në vendime racionale dhe etike me synimin për të bërë ndryshime pozitive.

Me anë të detyrës projektuese do të verifikohet nëse nxënësi di dhe është në gjendje:

- të identifikojë, studiojë dhe hulumtojë një problem specifik;
- të përdorë drejt burimet e informacionit dhe teknologjinë e informacionit në hulumtime;
- të përdorë metodologjinë e duhur të punës gjatë hulumtimit;
- të argumentojë, të konkludojë logjikisht, të interpretojë dhe të paraqesë të dhëna nga problemi i hulumtuar (eksperimenti);
- të planifikojë dhe të kryejë eksperimente;
- të hartojë zgjidhje të përshtatshme për të bërë një produkt/vepër/shfaqje skenike konkrete ose kryerjen e shërbimeve të caktuara;
- të marrë përsipër aktivitete humanitare dhe vullnetare, aktivizëm qytetar;
- të kryejë detyra pune në fushën e profilin arsimor (po të bëjë një produkt ose të realizojë një shërbim të caktuar si pjesëmarrës i ardhshëm në tregun e punës);
- të kryejë faza të veçanta të procesit të punës, të menxhojë fondet, objektet për punë, të zbatojë mënyrat dhe procedurat për kryerjen e procesit të punës;
- të përgatisë dokumentacion, të mbajë shënime, të hartojë plane, bilancet dhe përlllogaritjet, të formojë akte zyrtare, letra biznesi, kontrata, vendime dhe raporte;
- të plotësojë dhe formatojë formularë dhe dokumente të tjera.

Verifikimi i njohurive, aftësive dhe aftësive të nxënësve për përgatitjen e të gjitha llojeve të detyrave projektuese bëhet në mënyrë interne, sipas kritereve paraprakisht të përcaktuara të vlerësimit. Por, verifikim do të bëhet edhe në mënyrë eksterne nga ana e Qendrës Shtetërore të Provimeve.

3. LLOJET STANDARDE TË DETYRËS PROJEKTUESE

Ka katër lloje të standardizuara detyrash projektuese, si më poshtë:

- *detyra projektuese – produkt/vepër/shfaqje/ngjarje;*
- *detyra projektuese – ese;*
- *detyra projektuese – raporti i hulumtimit empirik;*
- *detyra projektuese – raporti i hulumtimit eksperimental.*

Provimi që ka të bëjë me detyrën projektuese, përbëhet nga pjesa me shkrim dhe me gojë ose pjesa me shkrim, praktikë dhe pjesa me gojë.

Pjesa me shkrim përbëhet nga të gjitha materialet e shkruara të cilat nxënësi i përgatit gjatë fazës së parë dhe të dytë. Kjo pjesë duhet të jetë:

- nga aspekti teknik, e përgatitur në mënyrë cilësore (e përgatitur në kompjuter në format A-4, me madhësi fonti 12, distancë mes rreshtave 1,5);
- në gjuhën standarde, me stil dhe terminologji përkatëse;
- me vërejtjet e shënuara, të përdorura në mënyrë të drejtë dhe korrekte, fusnotat dhe literatura e shfrytëzuar gjatë hulumtimit;

Pjesa me gojë, e detyrës projektuese, në të vërtetë është vetë prezantimi (mbrojtja) e detyrës. Kjo duhet jetë e shkurtër, e qartë, e mbështetur në argumente, logjike, e hartuar sipas kompozicionit të të shprehurit me gojë.

Në *pjesën hyrëse*, nxënësi i jep informacionet rreth temës, në *pjesën kryesore*, çështjen hulumtuese e arsyeton në mënyrë të qartë dhe të saktë kurse në pjesën *përfundim* i prezanton pikëpamjet përmbyllëse. Pas prezantimit, anëtarët e komisionit (përveç mentorit) kanë të drejtë që nxënësit t'i parashtrojnë pyetje. Prezantimi i detyrës projektuese nuk mund të zgjasë më shumë se **20 minuta**, përfshi këtu edhe kohën e pyetje-përgjigjeve.

Pjesa praktike e detyrës projektuese i përfshin të gjitha aktivitetet që i realizon nxënësi me qëllim që të tregojë aftësinë e tij praktike në përpilimin e produktit/veprës nga lëmi i profilit të caktuar arsimor. Kjo, posaçërisht ka të bëjë me nxënësit të cilët kanë zgjedhur detyrën projektuese nga drejtimet elektroteknikë, makineri, tregti, mjekësi, bujqësi-veterinë, tekstil-lëkurë, ndërtimtari-gjeodezi, drejtimi i komunikacionit, prodhues-procese dhe nga arti figurativ dhe muzikor.

3.1. Detyrë projektuese produkt/vepër

Nëpërmjet këtij lloji detyre projektuese, nxënësi duhet të tregojë se sa është praktikisht i aftë për të bërë punë të dobishme shoqërore, sa mirë di të promovojë vlera pozitive dhe humane, si dhe të bëjë punë në fushën e profilit arsimor për të cilën ai po përgatitet. Rezultati përfundimtar i këtij lloji të detyrës është një **produkt/vepër** konkret që mund të jetë:

- krijim me shkrim ose digjital;
- shfaqje/iniciativë/ngjarje që do të sjellë ndonjë ndryshim;
- produkt prej një materiali konkret.

Vepra digjitale konsiderohen platformat sociale (gazetë elektronike ose profil tematik) që përpunojnë përmbajtje krijuese dhe edukative në fushën e gjuhës, kulturës, artit, shkencës, stilit bashkëkohor të jetesës dhe sjelljes civile në komunitetin shoqëror, etj. Përmbajtjet mund të jenë video materiale, filma të shkurtër, histori gazetareske për një temë të caktuar, profile të njerëzve të rëndësishëm për komunitetin, fushata, etj.

Çdo nxënës që krijon një vepër digjitale duhet gjithashtu të përgatisë një dokumentacion të shkurtër me shkrim (tekst të shkruar) në pesë (5) faqe që përmbajnë:

- një hyrje të shkurtër që shpjegon: cila është nevoja, rëndësia, funksioni i veprës së krijuar (dobia dhe arsyeimi shoqëror i saj, kuptimi tekniko-teknologjik i saj);
- pjesa kryesore që përmban: një përshkrim të shkurtër të veprës, mënyrën e planifikimit dhe organizimit të aktiviteteve për krijimin e saj, ekspozimin e skicave dhe skemave të përdorura, përzgjedhjen e materialeve; përfshirja e të dhënave, specifikimi i pajisjeve të përdorura në krijimin e punës; prezantim profesional i procesit të prodhimit; struktura dhe prezantimi i produktit/veprës së përfunduar;
- pjesa e fundit në të cilën nxënësi: paraqet njohuritë, përfundimet, komentet e tij në lidhje me detyrën projektuese, vë në dukje vështirësitë e mundshme me të cilat ka hasur gjatë përgatitjes së saj;
- literatura e përdorur: renditet literatura e përdorur (sipas rregullave).

Vepër me shkrim zakonisht punohet nga nxënës të profesionit ekonomiko-juridik dhe tregtar ose hotelieri-turizëm. Mund të shfaqet në formën e: zgjidhjes së projektuar për prodhimin e një produkti specifik ose për kryerjen e shërbimeve të veçanta, lloji i dokumentacionit, evidencë, llojeve të ndryshme të planeve (p.sh. plani i biznesit), bilance, përlllogaritje, akte zyrtare, formularë.

Struktura e veprës me shkrim është shumë e ngjashme me strukturën e raportit. Ajo duhet të jetë e qartë dhe koncize, të pasqyrojë zgjidhjen ideore të detyrës, të raportojë: procedurat, rezultatet, përfundimet dhe komentet e nxënësit në lidhje me detyrën. Duhet të jetë maksimumi dymbëdhjetë (12) faqe tekst të shkruar.

Me detyrën projektuese – shfaqje/iniciativë/ngjarje verifikohen njohuritë dhe aftësitë e nxënësit për:

- krijimi i iniciativave që do të shkaktojnë disa ndryshime (trajnime për përvetësimin e aftësive të caktuara, aktivitete vullnetare, eko-aksione, aktivitete humanitare dhe ndihmë për kategoritë e cënueshme të njerëzve, etj.);
- përdorimi i mjeteve dhe shfrytëzimi i veglave të punës,
- procedurat realizuese që lidhen me faza të caktuara të procesit të punës,
- organizimi i shfaqjeve artistike ose skenike (dramë, lexim letrar, mbrëmje oratorie, ekspozitë, ngjarje multimediale).

Nxënësi është gjithashtu i detyruar të përgatisë dokumentacion me shkrim (tekst të shkruar) në pesë (5) faqe i cili përmban:

- **Plan aksional** që komunikon temën, përcakton pyetjen e hulumtimit, jep një përshkrim të shkurtër të përmbajtjes së detyrës projektuese, përcakton qëllimet, përcakton burimet e nevojshme

për realizimin, cakton bashkëpunëtorët, përcakton një kornizë kohore për realizimin e aktiviteteve të projektit (kush, çfarë, kur, ku do të bëjë). Plani aksional mund të përgatitet edhe në formën e një tablele.

• **Raport të shkurtër me shkrim** në të cilin nxënësi shpjegon se cili ishte motivimi i tij për zgjedhjen e temës (pyetjes kërkimore) të detyrës projektuese, përshkruan fazat e realizimit të saj dhe kumton rezultatet dhe efektet pozitive të shfaqjes/iniciativës/ngjarjes.

• **Shtojcat.** Këto janë tekste, imazhe, fotografi, broshura, postera, linke të përdorura, video incizime, vërtetime nga ekspertë, institucione dhe organizata dhe lloje të tjera dokumentesh që dëshmojnë se nxënësi ka kryer në mënyrë të pavarur detyrën projektuese (ka realizuar një aktivitet të caktuar vullnetar, humanitar dhe lloj tjetër të veprimtarisë shoqërore). Pas çdo aktiviteti të kryer, nxënësi është i detyruar t'ia dorëzojë shtojcat mentorit. Në këtë mënyrë, mentori do të jetë në gjendje të ndjekë dinamikën me të cilën nxënësi përgatit detyrën projektuese dhe do të jetë në gjendje të verifikojë besueshmërinë e tij.

Paraqitja tabelare e një plani aksional

Emri dhe mbiemri i nxënësit						
Emri i shkollës /klasa						
Lënda mësimore						
Titulli i temës/problemi që hulumtohet						
Qëllimet e detyrës projektuese						
Aktiviteti	Qëllimi i aktivitetit	Bartës	Bashkëpunëtor/ Institucioni në të cilin po realizohet aktiviteti	Afati	Burimet e nevojshme	Treguesi i suksesit të aktivitetit të realizuar
1.						
2.						

3.2. Detyra projektuese - ese

Eseja është formë e shkruar e të shprehurit të cilin e harton nxënësi pas përfundimit të hulumtimit më të thelluar të një teme konkrete nga një lëndë/lëmi mësimore, ose, rishikimi i një çështjeje të tendencave bashkëkohore (kultura rinore, shkathtësitë e komunikimit, mënyra e jetesës, vlerat shoqërore) dhe çështje të ngjashme aktuale që do të jenë objekt analize. Në këtë mënyrë, nxënësi do të motivohet për të hulumtuar tema aktuale nga jeta e përditshme, por edhe tema që kanë rëndësi globale.

Qëllimi është që nxënësi të aftësohet për të hulumtuar/studiuar në mënyrë të pavarur, të shfrytëzojë informacione në mënyrë adekuate dhe logjike, të formojë qëndrimet dhe opinionet personale, por edhe të zhvillojë aftësi shprehëse gjatë prezantimit të tij. Më së shumti shfrytëzohet gjatë hulumtimeve në gjuhën amtare (maqedonase, shqipe dhe turke), gjuhët e huaja (angleze, frënge, gjermane, ruse), gjuhët klasike, artin muzikor, sociologji, filozofi, matematikë, sport dhe të ngjashme. Eseja ndërthen procedura dhe teknika të të shkruarit të cilat janë në përputhje me qëllimet dhe nevojat e hartuesit, por struktura është gjithmonë e njëjtë. Përbëhet nga tri pjesë: hyrja, pjesa kryesore dhe përfundimi.

Në **hyrje** nxënësi:

- sqaron se përse e ka zgjedhur temën (përse ajo është interesante dhe e rëndësishme për studim/hulumtim);
- në mënyrë të qartë dhe të saktë e përcakton temën e studimit/hulumtimit (deri në çmasë do të hulumtojë temën);

- shtron pikëpamjet përmbyllëse të hulumtimit dhe paralajmëron që ato më vonë do të sqarohen në mënyrë më të detajuar në pjesën kryesore.

Pjesa kryesore ka rëndësi të veçantë. Këtu nxënësi në mënyrë sistematike e *zhvillon* esenë duke dhënë përgjigje bindëse mbi çështjen e studiuar/hulumtuar. Struktura dhe procedurat të cilat i shfrytëzon nxënësi në pjesën kryesore nuk janë rreptësisht të përcaktuara. Ato varen nga natyra e lëndës mësimore/lëmi nga e cila është zgjedhur detyra projektuese. Ato i cakton mësimdhënësi – mentor në marrëveshje me nxënësin. Në disa sfera hulumtimi, pjesa kryesore mund të ketë edhe nëntituj. Për shembull: gjatë hulumtimit nga grupi i lëndëve natyrore, pjesa kryesore e esesë rëndom përmban nëntituj me anë të të cilëve janë sqaruar metodat dhe teknikat e hulumtimit. Gjatë punimit të esesë duhet shmangur nëntitujt sepse e ndërpresin rrjedhën dhe tërësinë e esesë.

Përfundimi duhet të përmbajë:

- përfundime dhe qëndrime të qarta, adekuate mbi çështjen e shtruar në fillim;
- dëshmi të mbështetura në fakte;
- rezultate bindëse e të rregulluara dhe, eventualisht, pyetje të reja të cilat burojnë nga studimi/hulumtimi.

Për nga vëllimi, eseja, duhet të ketë **më së shumti 10 faqe** (pa ballinën, faqen në të cilën është paraqitur përmbajtja e esesë, vizatimet, fotografitë, diagramet, ilustrimet, tabelat, lista e literaturës së shfrytëzuar, shtojcat). Preferohet që eseja të përmbajë një abstrakt (syzhe) deri më 300 fjalë në të cilën nxënësi jep një pasqyrë të qartë mbi studimin/hulumtimin dhe rezultatet/përfundimet e fituara, me qëllim që vlerësuesi të kuptojë më shpejtë përmbajtjen e esesë.

3.3. Detyra projektuese – raporti nga hulumtimi empirik

Studimet/hulumtimet në kuadër të detyrës projektuese, nxënësi i realizon me qëllim që në mënyrë të pavarur të përgjigjet në ndonjë çështje, të zgjidhë ndonjë dilemë ose të kontrollojë një të vërtetë tashmë të konfirmuar nga një lëmi konkrete profesionale. Prandaj ato nuk kanë karakter shkencor, por janë një mundësi që nxënësi të përfitojë aftësi hulumtuese, të praktikojë metodologjinë e punës hulumtuese, të aftësohet për të sjellë përfundime në mënyrë të pavarur. Pas përfundimit të studimit/hulumtimit nxënësi është i detyruar të përpilojë raport.

Raportin nga studimi/hulumtimi i bërë nxënësi e përpilon me qëllim që t'i kumtojë komisionit se cilën çështje e ka hulumtuar, cilat rezultate ka fituar dhe çfarë përfundimesh ka sjellë. Ai duhet të jetë i qartë e konciz dhe të kumtojë se ç'është bërë dhe përse. Raporti për nga vëllimi duhet të ketë 12 faqe. Shtojcat (përshkrimi i procedurave, fotografitë, dokumentacioni, shembujt e pyetësorëve anketues dhe të ngjashme) shtohen rëndom në fund të raportit.

Raporti i përmban edhe kapitujt vijues: **Hyrje; Metodrat dhe teknikat e shfrytëzuara në hulumtim; Rezultatet; Komentet/Diskutimet; Përfundimi; Literatura e shfrytëzuar.**

Hyrja në detyrën projektuese nuk duhet të ketë më shumë se dy faqe. Në të, nxënësi e paraqet çështjen, rëndësinë e saj për njeriun, shkaku përse e hulumton, njohuritë e fituara mbi çështjen nga hulumtime të mëhershme, qëllimin e hulumtimit.

Në kapitullin **Metodrat dhe teknikat** nxënësi sqaron se si është bërë hulumtimi. E përshkruan planin e hulumtimit, procedurat dhe teknikat për grumbullimin e të dhënave. Ky kapitull mund të ndahet në nënkapituj, si p.sh.: **Të anketuarit**, (përshkruan se kush dhe sa të anketuar kanë marrë pjesë në hulumtim dhe sipas cilave kritere janë përzgjedhur) dhe **Instrumentat matës dhe procedurat** (përshkruhen testet, pyetësorët, listat e vëzhgimit dhe procedurat e shfrytëzuara për fitimin e të dhënave).

Në kapitullin **Rezultatet** nxënësi i prezanton rezultatet dhe rezymon rezultatet nga analiza e të dhënave. Gjatë prezantimit të rezultateve mund të shfrytëzojë tabela, grafikë, fotografi të cilat duhet të numerizohen dhe të titullohen në mënyrë adekuate.

Në kapitullin **Komente/Diskutime** nxënësi interpreton rezultatet. Rezultatet e fituara i krahason me burimet nga literatura e shfrytëzuar gjatë hulumtimit. Sipas këtyre rezultateve nxënësi duhet të konfirmojë apo të hedhë poshtë hipotezën e parashtruar. Nxënësi, po ashtu, duhet të bëjë ndërlidhjen e rezultateve të tij me ato të fituara nga ndonjë hulumtim i ngjashëm i zhvilluar më parë. Do të ishte mirë që ai t'i arsyetojë edhe mangësitë dhe problemet eventuale me të cilat është ndeshur gjatë hulumtimit.

Në kapitullin **Rezyme/Përfundime** në mënyrë të shkurtër dhe koncize bëhet përshkrimi i çështjes, metodologjisë së shfrytëzuar të punës dhe rezultatet (gjetjet/zbulimet) deri tek të cilët ka mbërritur gjatë hulumtimit.

Të gjitha raportet nga hulumtimet e bëra, pavarësisht të çfarë lloji janë, përmbajnë edhe listën e **literaturës së shfrytëzuar**. Kjo shënohet në versionin origjinal, në gjuhën dhe shkrimin burimor, me renditje alfabetike sipas mbiemrit të autorit. Së pari shkruhet mbiemri i autorit dhe iniciali i emrit, viti kur është botuar vepra në kllapa, titulli i veprës, qyteti dhe shtëpia botuese (nëse bëhet fjalë për një artikull, shkruhet numri i revistës, numri i faqes dhe të ngjashme).

Struktura e raportit të hulumtimit empirik

1. HYRJJE

- Prezantohet çështja;
- sqarohet rëndësia dhe aktualiteti i çështjes (problemit);
- potencohen njohuritë rreth çështjes deri tek të cilat është arritur në hulumtimet e mëparshme.

2. Metodatat dhe teknikat

- Përshkruhet plani i hulumtimit;
- përshkruhen procedurat dhe teknikat e grumbullimit të të dhënave;
- përshkruhen kush dhe sa të anketuar kanë marrë pjesë në hulumtim dhe sipas cilëve kritere janë zgjedhur;
- sqarohen instrumentat matës dhe procedurat (teste, pyetësorë, listat e vëzhgimit) që janë shfrytëzuar për grumbullimin e të dhënave.

3. Rezultatet

- Prezantohen dhe rezymohen rezultatet nga analiza e të dhënave (mund të shfrytëzohen tabela, grafikë, fotografi të cilat duhet të numerizohen dhe të titullohen në mënyrë adekuate).

4. Komentet (Diskutim)

- Interpretohen rezultatet;
- konfirmohet ose mohohet hipoteza hulumtuese;
- arsyetohen rezultatet e fituara;
- përshkruhen qëndrimet dhe idetë personale etj.

5. Rezyme/ Përfundime

- Në mënyrë të shkurtër dhe koncize përshkruhet problemi, metodologjia e shfrytëzuar e punës dhe rezultatet.

6. Literatura e shfrytëzuar

- Shënohet literatura e shfrytëzuar dhe autorët (sipas rregullave).

3.4. Detyra projektuese – raporti i hulumtimit eksperimental

Nxënësi ka mundësi të zgjedhë detyrë projektuese e cila nënkupton hulumtime elementare ose aktivitete të caktuara hulumtuese me karakter eksperimental dhe vëzhgim. Kjo ka karakterin e hulumtimit të nxënësit dhe, kryesisht, e ndjek metodologjinë e hulumtimit shkencor. Mund t'i përmbajë të gjitha etapat e procesit hulumtues ose vetëm disa pjesë të tij. Më së shpeshti shfrytëzohet gjatë hulumtimeve në kimi, biologji, fizikë etj.

Eksperimentet (orvatjet) nënkuptojnë aplikimin e metodave, teknikave dhe materialeve që janë në funksion të qëllimit të vendosur, i përgjigjen moshës së nxënësve dhe kushteve në të cilat realizohen. Vëzhgimin, matjen dhe evidentimin, nxënësi i kryen sipas planit të punës. Në disa eksperimente, vëzhgimi paraqet burimin e rezultateve (p.sh. fitimi i mbetjeve-depozitave, ndryshim i dukshëm i ngjyrës, temperaturë e mesditës, ndryshime strukturale etj.).

Matja paraqet procesin e grumbullimit dhe të evidentimit të të dhënave kuantitative – të dhëna të cilat mund të maten dhe të shënohen me numra, shenja etj.

Sistematizimi i të dhënave përfshin radhitjen sistematike e të dhënave të matjeve sipas radhitjes logjike në tabelë, grafikun ose hartë. Vetëm të dhënat e rregulluara janë të dobishme dhe më tej mund të analizohen. Më pas të dhënat klasifikohen në skemat ekzistuese të klasifikimit ose krijohen skema të reja.

Përpunimi i të dhënave mund të kryhet me ndihmën e programeve kompjuterike, nëse ka, ku rezultatet e fituara përpunohen në mënyrë automatike, përlogariten dhe paraqiten grafikone.

Analizën e të dhënave nxënësi e bën pas rregullimit dhe përpunimit të të dhënave. Kjo nënkupton **përcaktimin e lidhjeve** mes faktorëve, krahasimin e rezultateve të fituara me të dhënat nga resurse të tjera relevante profesionale dhe gjetjen e burimeve të mundshme për **gabime eksperimentale**.

Sjellja e konkluzioneve buron nga vlerësimi ndaras i të gjitha hapave dhe procedurave në hulumtim. Formulimi i konkluzioneve duhet të jetë i qartë, konkret dhe i shkurtër. Konkluzionet mund të kenë edhe karakter rekomandues ose të udhëzojnë në hulumtime plotësuese.

Përpilimi i raportit (punimi) nga eksperimenti i realizuar

Raporti (punimi) nga eksperimenti dhe vëzhgimi i realizuar është rezultati final i hulumtimit dhe është baza e prezantimit. Përmban **përshkrimin e detajuar e të gjitha fazave** të hulumtimit dhe ka strukturën e tij. Ai duhet të jetë i qartë e konciz dhe të kumtojë se ç'është bërë dhe përse, më së shumti në 12 faqe tekst të shkruar pa shtojcat.

STRUKTURA E RAPORTIT (PUNIMI)

1. BALLINA

- Shkolla, vendi;
- titulli i detyrës projektuese;
- foto/ilustrim nga e cila menjëherë mund të kuptohet qëllimi i eksperimentit;
- emri i nxënësit;
- emri i mentorit;
- data e dorëzimit.

2. HYRJA (PARATHËNIE)

- Tema e hulumtimit(arsyetim i shkurtër i fenomenit, procesit, ligjshmërisë që hulumtohet);
- një shqyrtim i shkurtër historik i problemit, burimet në të cilët është trajtuar dhe nga kush (nëse ka të dhëna);
- rëndësia dhe aktualiteti i problemit;
- qëllimet e hulumtimit;
- metodat e hulumtimit;
- lista e mjeteve dhe materialeve të duhura për eksperimentin.

3. EKSPERIMENTI DHE VËZHGIMI

- skema dhe tabela me të dhëna nga provat;
- sqarim i detajuar i hulumtimit/eksperimentit;
- vizatime nga provat ose nga vëzhgimi;
- metodat, kushtet, shembuj.

4. KOMENTE/ DISKUTIMI

- Të dhënat dhe burimet nga literatura;
- skema, tabela;
- arsyetime, krahasime, gjykime, etj.

5. PËRFUNDIMI/ (REZYME)

- Pikëpamjet përmbyllëse, qëndrimet, propozimet për hulumtimet e mëtejshme.

6. LITERATURA E SHFRYTËZUAR

- Njësitë bibliografike dhe autorët (sipas rregullave).

4. AFATET KOHORE PËR PUNIMIN E DETYRËS PROJEKTUESE

Afatet kohore për punimin e detyrës projektuese janë të përcaktuara nga Rregullorja për provimin e maturës, përkatësisht provimin përfundimtar. Gjatë caktimit të tyre janë marrë parasysh: lloji, natyra e detyrës projektuese, shkalla e angazhimit të nxënësve dhe lloji i aktiviteteve të cilat duhet realizuar në kuadër të detyrës.

Gjatë hartimit të detyrës projektuese, pa marrë parasysh llojin e saj, nxënësi duhet të respektojë afatet vijuese:

- të zgjedh dhe definojë temë (çështje hulumtuese) në fillim të vitit të katër, *por më së voni deri në fund të muajit nëntor*;
- të punuar, detyrën projektuese, nxënësi duhet t'ia dorëzojë mësimdhënësit-mentor, *më së voni deri në mars të vitit kur i nënshtrohet provimit të maturës*.

5. FAZAT E DETYRËS PROJEKTUESE

Hartimi i detyrës projektuese zhvillohet në tri faza:

- *faza e përgatitjes*;
- *faza e punimit (realizimi)*;
- *faza e prezantimit*.

Çdo fazë përfshinë aktivitete konkrete të cilat nxënësi duhet t'i realizojë në përputhje me llojin dhe qëllimet e vendosura të detyrës projektuese.

5.1. Fazat e detyrës produkt/vepër

1. *Faza e përgatitjes* – në këtë fazë, nxënësi:

- *përzgjedh temën (çështjen hulumtuese) nga fusha profesionale e caktuar*;
- *definojnë qëllimet e hulumtimit*;
- *përgatit një plan aksional për realizimin e detyrës projektuese në të cilin përcakton: aktivitetet, metodat dhe teknikat e hulumtimit, kushtet materiale dhe teknike, burimet (mjetet, pajisjet, instrumentet, mjetet grafike, kimikatet, materialet, etj.); llojin e dokumentacionit, dinamikën e punës me afatet; institucionet dhe ekspertët (bashkëpunëtorët) me të cilët do të bashkëpunojë*;
- *sipas natyrës së detyrës, përcakton dhe përshkruan nënfazat dhe (ose) fazat e ndërmjetme*;
- *identifikon burimet e të dhënave që do të përdoren në hulumtim*.

2. *Faza e punimit/realizimit*- në këtë fazë nxënësi:

- *mbledh, përzgjedh dhe analizon të dhënat*;
- *paraqet rezultatet e analizës*;
- *prodhon dhe i jep formë produktit/veprës*;
- *analizon /produktin/veprën, kryen kontrollin*;

3. *Faza e prezantimit*

Prezantimi i detyrës projektuese realizohet para komisionit tre anëtarësh dhe ajo mund të jetë: me gojë, me kompjuter, poster, portofol–prezantim, kombinim teknikash e të ngjashme.

5.2. Fazat e detyrës projektuese – ese

1. Faza e përgatitjes – në këtë fazë, nxënësi:

- *përzgjedh temën nga lënda ose sfera mësimore e cila e intereson më shumë; pastaj, duhet të jetë i sigurt se a ka në dispozicion burime dhe informacione të mjaftueshme lidhur me të;*
- *saktë dhe qartë e definon temën (e formulon pyetjen të cilën e studion/hulumton); mentori jep rekomandime se si të hulumtojë nxënësi;*
- *përcakton metodologjinë e punës;*
- *harton skemë për ese, kjo duhet të përmbajë: skicën, pikat kryesore, detajet të cilat do të ndihmojnë në përpilimin e esesë, grumbullimin e burimeve të të dhënave, përzgjedhjen e të dhënave, analizën e të dhënave, rezymenë, formësimin e temës/esesë.*

2. Faza e punimit/realizimit- në këtë fazë nxënësi:

- *harton versionin e esesë duke respektuar strukturën e tij;*
- *e rishqyrton dhe redakton esenë;*
- *ia jep mentorit esenë për lexim të fundit, të kontrollojë që i ka ajo të gjitha pjesët e duhura, dhe a janë të përfshira të gjitha korrigjimet;*
- *harton versionin përfundimtar të esesë.*

3. Faza e prezantimit: nxënësi e prezanton esenë dhe e mbron në formë gojore para komisionit tre anëtarësh. Prezantimi mund të jetë me gojë, me kompjuter, poster, portofol – prezantim, kombinim teknikash e të ngjashme.

5.3. Fazat e detyrës projektuese – raporti i hulumtimit empirik

1. Faza e përgatitjes – në këtë fazë, nxënësi:

- *përzgjedh çështjen e hulumtimit nga një lëmi profesionale;*
- *definon qëllimet e hulumtimit;*
- *harton planin për realizimin e hulumtimit;*
- *në përputhje me natyrën e hulumtimit definon dhe përshkruan nënfazat dhe (ose) ndërmjetfazat;*
- *identifikon burimet e të dhënave të cilat i shfrytëzon gjatë hulumtimit.*

2. Faza e punimit/realizimit-në këtë fazë nxënësi:

- *përzgjedh metodat adekuate të hulumtimit;*
- *harton instrumentat e duhura për realizimin e detyrës projektuese dhe po të njëjtat i shfrytëzon;*
- *grumbullon dokumentacionin për kontrollet e bëra, studion, analizon, bën përpunimin statistikor të të dhënave të grumbulluara;*
- *sjell përfundime;*
- *harton raportin sipas elementeve strukturale;*

- *përzgjedh formën e prezantimit;*
- *bën përgatitje (trajnim) për shfrytëzimin e drejtë dhe racional të kohës për prezantim;*
- *siguron teknikë adekuate.*

3. Faza e prezantimit

Prezantimi i detyrës projektuese zhvillohet para komisionit tre anëtarësh dhe mund të jetë: me gojë, kompjuterik, poster, portofol – prezantim, kombinim teknikash e të ngjashme.

5.4. Fazat e detyrës projektuese – raporti i hulumtimit eksperimental

1. Faza e përgatitjes – në këtë fazë, nxënësi:

- *përzgjedh çështjen e hulumtimit nga një fushë e caktuar profesionale;*
- *definon qëllimet e hulumtimit;*
- *harton planin aksional për realizimin e hulumtimit me anë të të cilit **përcakton:** metodat dhe teknikat e hulumtimit, kushtet materiale-teknike-pajisjet (mjetet, aparatet, instrumentet, mjetet grafike, materiet kimike, materialet etj.); llojin e dokumentacionit, dinamikën e punës me afatet, institucionet dhe ekspertët me të cilët do të bashkëpunojë;*
- *në përputhje me natyrën e hulumtimit definon dhe përshkruan nënfazat dhe (ose) ndërmjetfazat;*
- *identifikon burimet e të dhënave të cilat i shfrytëzon gjatë hulumtimit.*

2. Faza e punimit/realizimit- në këtë fazë nxënësi:

- *harton datotekë personale (të dhënat e grumbulluara i selekton dhe rregullon në një dosje të veçantë);*
- *eksperimenton (hulumton hipotezën ose hipotezat ndihmëse, duke zhvilluar eksperimente të planifikuara dhe dokumentimi i tyre)*
- *vëzhgon;*
- *bën matje dhe evidenton;*
- *rregullon, klasifikon dhe përpunon të dhëna;*
- *sjell konkluzione;*
- *e përcakton llojin e raportit/punimit;*
- *e ideon mënyrën e prezantimit;*
- *harton raportin (punimin) e detyrës projektuese.*

3. Faza e prezantimit

Prezantimi i detyrës projektuese zhvillohet para komisionit tre anëtarësh dhe mund të jetë: me gojë, me kompjuter, poster, portofol–prezantim, kombinim teknikash e të ngjashme.

6. ROLI DHE AKTIVITETET E MENTORIT

Realizimi i suksesshëm i detyrës projektuese të nxënësit, në masë të madhe varet nga mentorimi i suksesshëm i mësimdhënësit

Mësimdhënësi mentor, duhet të ketë aftësi organizative, të ketë ndërtuar besim të fuqishëm tek nxënësit, të jetë i qasshëm për ata kur kanë nevojë. Ai duhet t'i motivojë nxënësit për mendim kreativ dhe sjellje të pavarur të vendimeve, të jetë i orientuar ndaj përparimit të personalitetit dhe kreativitetit të nxënësit. Mësimdhënësi mentor është: mësues, motivues, këshilltar, vlerësues. Roli i tij vjen në shprehje në fazën e parë dhe të dytë të punimit të detyrës projektuese. Gjatë këtyre dy fazave, ai e ndjek, sipas nevojës, e orienton dhe vlerëson nxënësin. Në fazën e prezantimit, mësimdhënësi-mentor nuk ka të drejtë as të vlerësojë, as të shtrojë pyetje. Për këtë janë të detyruar dy vlerësuesit e tjerë.

Detyra të mentorit:

- të shqyrtojë propozimet e dhëna nga nxënësit për detyrë projektuese;
- të bashkëpunojë me komisionin shkollor të maturës gjatë konfirmimit përfundimtar të detyrave projektuese për lëndën e tij;
- të hartojë orarin e kohës për konsultime me nxënësit gjatë përgatitjes së detyrës, gjatë së cilës duhet të realizojë *më së paku 3 takime konsultative* me çdo nxënës veçmas;
- të orientojë nxënësin dhe sipas nevojës ta ndihmojë gjatë punimit të detyrës projektuese;
- të rishikojë dosjen e nxënësit për detyrën projektuese;
- të kontrollojë detyrat e gatshme, t'i pranojë ose t'i kthejë për ripunim;
- të merr pjesë në punën e komisionit i cili vendos mbi ankimimet e nxënësve ndaj notave.

Në *fillim (në fazën e parë)* roli i mentorit është më tepër këshillues dhe orientues. Ai bisedon me nxënësin mbi fushën për të cilën është i interesuar dhe e ndihmon që:

- në mënyrë precize të formulojë temën;
- të vlerësojë që tema e përzgjedhur a është në përputhje me aftësitë individuale të nxënësit dhe kohën që ka në dispozicion;
- të ndihmojë nxënësin gjatë përzgjedhjes së literaturës adekuate, të duhur për hulumtimin e çështjes;
- të përzgjedhë metodologji adekuate;
- të vlerësojë kushtet e duhura dhe ato aktuale në të cilat po realizohet detyra projektuese (qasje ndaj materialeve, burimet, angazhimi).

Në *takimet gjatë fazës së dytë*, mentori i jep mbështetje nxënësit, e ndjek dhe vlerëson përparimin e tij. Ai ka për obligim që:

- të kontrollojë dosjen e nxënësit;
- të ndjekë dhe ta ndihmojë që të mos largohet nga tema, qëllimi dhe korniza metodologjike;
- të kontrollojë, mos vallë nxënësi ka probleme lidhur me kushtet dhe mjetet e duhura për punimin e detyrës projektuese dhe e ndihmon në zgjidhjen e tyre;
- të kontrollojë se a i respekton nxënësi afatet për aktivitetet e parapara me plan;

- të vlerësojë se sa është i pavarur nxënësi në punë;
- të shënojë komentin dhe rekomandimin mbi aktivitetet e mëtejshme në dosjen e detyrës projektuese dhe ta verifikojë me nënshkrimin e tij;
- të kërkojë nga nxënësi që të nënshkruajë.

Në takimin e fundit konsultativ bisedon me nxënësin mbi mënyrën e prezantimit të detyrës projektuese përpara komisionit dhe i propozon nxënësit që të bëjë një prezantim provues. Po të njëjtin, e vlerëson dhe, nëse ka nevojë, jep orientime për përmirësimin e tij.

Mësimdhënësi-mentor ka edhe rolin e vlerësuesit. Ai e vlerëson punën e nxënësit në fazën përgatitore dhe në fazën e realizimit të detyrës projektuese, por nuk ka të drejtë të vlerësojë prezantimin. Gjatë prezantimit, ai me prezencën e tij i jep mbështetje morale nxënësit. Sipas nevojës, vlerësuesve të tjerë iu jep informacione plotësuese për veprimet e nxënësit në dy fazat e para të punimit të detyrës projektuese.

Për të kryer rolin e tij mentorues me sukses dhe cilësi, rekomandohet që çdo mësimdhënësi-mentor të mos mentorojë më shumë se 30 nxënës.

7. TË DREJTAT DHE OBLIGIMET E NXËNËSIT

Nxënësi ka të drejtë që në mënyrë të pavarur të përzgjedhë temën për detyrë projektuese, sipas aftësive dhe afiniteteve personale. Gjatë kësaj ai është i detyruar që:

- të respektojë afatet kohore për punimin e detyrës projektuese (nga përzgjedhja deri në realizim); **nxënësi i cili nuk do t'ia dorëzojë mentorit detyrën e punuar në afatin e paraparë, do ta humbë të drejtën që t'i nënshtrohet kësaj pjese të provimit;**
- qartë të definojë lëndën e hulumtimit;
- të kontrollojë se a ka në dispozicion burime të mjaftueshme informacioni mbi çështjen e hulumtimit;
- të kontrollojë kushtet në të cilat do të realizohet hulumtimi/eksperimenti/përpunimi i produktit;
- të krijojë dosje, në të cilën duhet të shënojnë: aktivitetet e parapara me detyrën projektuese, kohën dhe vendin e realizimit të tyre; numrin e takimeve të mbajtura me mentorin, përmbajtja e punës, vërejtjet dhe rekomandimet nga mësimdhënësi-mentor; të dhënat e rëndësishme, rezultatet e fituara (gjetjet) nga hulumtimet e bëra, anketat, skicat, modelet provuese e të ngjashme
- të realizojë minimum tre takime (3) me mësimdhënësin mentor.

8. VLERËSIMI I DETYRËS PROJEKTUESE

8.1. Përbërja e komisionit

Kontrollin e diturive, shkathtësive dhe aftësive të nxënësve në hartimin e detyrës projektuese e bën komisioni tre anëtarësh të cilën e formon shkolla. Njëri ndër to është edhe mësimdhënësi–mentor, kurse dy të tjerët duhet të jenë mësimdhënës që janë profesionalisht kompetentë për lëndën mësimore ose lëmin nga i cili nxënësi e zgjedh detyrën projektuese. Nëse nuk ka në shkollë, atëherë shkolla duhet të sigurojë vlerësues kompetentë nga jashtë.

Në shkollat e mesme profesionale, përveç mësimdhënësi–mentor dhe mësimdhënësit nga lënda profesionale gjegjëse, anëtari i tretë i komisionit mund të jetë edhe një përfaqësues i partnerëve social të shkollës. Në shkollat e mesme artistike në përbërje të këtyre komisioneve, përveç përfaqësuesve përkatës të shkollës, anëtari i tretë mund të jetë përfaqësues i shoqatave të artistëve figurativ apo muzikor.

8.2. Roli i dy vlerësuesve të tjerë

Gjatë prezantimit të detyrës projektuese, vlerësuesit kanë rol jashtëzakonisht të rëndësishëm dhe me përgjegjësi. Nga ata në masë të madhe varet suksesi i nxënësit gjatë prezantimit dhe mbrojtjes së detyrës projektuese.

Vlerësuesit duhet që:

- të posedojnë njohuri profesionale dhe pedagogjike;
- të dinë të krijojnë atmosferë pune pa presion dhe të ç'tensionuar;
- të lexojnë me vëmendje materialin e shkruar të detyrës projektuese;
- të njohin metodologjinë e punës hulumtuese;
- të njohin procedurat e provimit dhe kriteret për vlerësimin e detyrës projektuese;
- të mos e ndërpresin nxënësin gjatë prezantimit të detyrës projektuese, përveç në rastet kur ka nevojë për këtë (nxënësi nuk është mjaft i qartë gjatë prezantimit dhe të ngjashme) ;
- të parashtrajnë pyetje korrekte dhe stimuluese për nxënësin;
- të respektojnë kohën e paraparë për detyrën projektuese.

8.3. Kriteret dhe procedurat për vlerësimin e detyrës projektuese

Gjatë vlerësimit të detyrës projektuese, vlerësuesit e detyrës projektuese duhet pasur parasysh elementet vijuese:

- sa e ka ndjekur nxënësi metodologjinë e hulumtimit;
- me sa sukses e ka formuar bazën e të dhënave dhe si i shfrytëzon informacionet;
- në ç'mënyrë e ka hartuar pjesën me shkrim të detyrës projektuese (strukturën, idenë, formën, gjuhën, përmbajtjen);

- në ç'mënyrë e ka parashtruar lëndën e studimit/hulumtimit dhe si është përgjigjur në të;
- në ç'mënyrë i ka paraqitur rezultatet/përfundimet;
- me sa sukses e ka bërë prezantimin gojor.

Notën përfundimtare që duhet ta fitojë nxënësi nga detyra projektuese, është rezultat i **notës së fituar nga nxënësi** në përgatitjen e esesë/raportit nga hulumtimi/punimi i produktit/veprës dhe nga **nota e prezantimit (mbrojtja)** e detyrës projektuese, përfshirë këtu edhe përgjigjet në pyetjet e parashtruara nga ana e vlerësuesve të pavarur.

Vlerësuesit e vlerësojnë detyrën projektuese sipas kriterëve të hartuara paraprakisht dhe të përshkrimit të niveleve të kërkesave për secilën fazë të saj.

Mentori jep pikë për fazën e parë dhe të dytë, kurse fazën e tretë dy vlerësuesit e tjerë. Çdo fazë vlerësohet me shkallë numerike. Numri i përgjithshëm i pikëve, që jep mentori në dy fazat e para duhet të jetë i njëjtë me shumën e pikëve të dhëna nga dy vlerësuesit e fazës së tretë. Numri i përgjithshëm i pikëve fitohet me mbledhjen e të gjithë pikëve të vlerësuesve në çdo fazë. Pastaj, pikët e fituara nga nxënësi, transformohen në notë të shkallës tradicionale nga 1 deri më 5 me ndihmën e tabelës për konvertim.

KRITERET PËR VLERËSIMIN E DETYRËS PROJEKTUESE

1. Kriteret për vlerësimin e detyrës projektuese - ese

Niveli	Kriteret për vlerësimin e fazës– përgatitja	Pikë
3	- Në mënyrë të pavarur, e ka përzgjedhur temën në bazë të literaturës së gjerë adekuate; - qartë dhe preciz e ka definuar temën (e ka formuluar çështjen hulumtuese); - ka hartuar plan të detajuar për detyrën projektuese në afatin e paraparë; - e njëj metodologjinë e punës, shpreh gatishmëri dhe angazhim ndaj detyrës.	3
2	- E ka përzgjedhur temën, por me ndihmën e mentorit; - e ka definuar temën (e ka formuluar çështjen hulumtuese me ndihmën e mentorit); - ka hartuar plan në të cilin mungojnë elemente të caktuara për detyrën projektuese; - shpreh dobësi të caktuara në aplikimin e metodologjisë së punës.	2
1	- Temën ia ka ofruar dhe definuar mentorit; - nuk ka shfrytëzuar literaturë plotësuese; - ka hartuar plan me lëshime serioze; - shpreh dobësi serioze në metodologjinë e punës; - shpreh interesim të dobët për detyrën.	1
0	- Nuk ka përzgjedhur temën dhe nuk ka përgatitur plan në afatin e paraparë; - nuk ka orientim se ku të kërkojë burime informacionesh për detyrën; - nuk e njëj metodologjinë e punës; - aspak nuk shpreh interesim për detyrën.	0

Kriteret për vlerësimin e fazës - punimi i esesë				
Niveli	Gjuha	Struktura	Përshtatshmëria e përmbajtjes	Pikë
3	- Leksiku në ese është i pasur, i larmishëm dhe i përdorur në mënyrë të saktë; - ka gabime të parëndësishme në të shkruarën e fjalëve dhe në pikësim; - janë përdorur struktura të ndryshme adekuate gramatikore me gabime të parëndësishme.	- Eseja i ka të gjitha pjesët strukturale (hyrje, pjesa kryesore dhe përfundimi); - është zhvilluar në mënyrë sistematike, idetë janë radhitur në mënyrë logjike; - janë përdorur mjete të ndryshme dhe adekuate lidhëse (tituj, nëntituj).	- Teksti përmban përgjigje të qarta, relevante, bindëse dhe të argumentuara të çështjes hulumtuese; - përmbajtja është adekuate dhe në tërësi i përgjigjet kërkesave të detyrës; - idetë në tekst janë të qarta, interpretimet bazohen në të dhëna relevante dhe qasje analitike, janë paraqitur me shkathtësi dhe me kuptim.	3
2	- Leksiku në ese është i pasur, por me parregullsi dhe gabime gjatë përdorimit tek shprehjet më të gjera; - në shkrim dhe pikësim ndeshen gabime të cilat nuk e pengojnë të kuptuarit e idesë; - strukturat gramatikore janë të përdorura në mënyrë të drejtë, por vërehen gabime gjatë përdorimit tek shprehjet më të gjera;	- Teksti i përmban të gjitha pjesët strukturale (hyrje, pjesa kryesore dhe përfundimi), por i mungon një sistematizim i caktuar dhe lidhja logjike e ideve; - mungojnë mjete të ndryshme dhe adekuate lidhëse (tituj, nëntituj).	- Teksti përmban argumente të qarta (përgjigje) të çështjes hulumtuese; - përmbajtja i përgjigjet kërkesës së detyrës; - idetë janë të qarta, por interpretimet bazohen në numër të pamjaftueshëm informacionesh; - mungon qasja analitike.	2

1	- Leksiku është i kufizuar, por mundëson shprehjen elementare; - janë bërë më shumë gabime gjatë të shkruarit të fjalëve dhe pikësimit, të cilat e pengojnë kuptimin e idesë; - janë përdorur struktura të thjeshta gramatikore, me gabime.	- Tekstit i mungojnë ca elemente strukturale dhe kompozicioni; - teksti nuk ka sistematikë dhe ndërlidhje logjike të ideve; - përdorimi i mjeteve lidhëse është i kufizuar.	- Eseja nuk i përgjigjet kërkesave të detyrës; - përgjigjet e çështjes hulumtuese bazohen në argumente jo relevante; - idetë janë të paqarta, po përsëriten; - teksti përmban informacione të panevojshme.	1
0	- Leksiku është shumë i kufizuar, përmban një numër të madh gabimesh dhe nuk është në nivelin e duhur të detyrës së dhënë; - janë bërë më shumë gabime gjatë të shkruarit të fjalëve dhe pikësimit, për shkak të së cilave teksti është i pakuptueshëm; - janë përdorur strukturat themelore	- Teksti ka strukturë të paqartë; - idetë janë jo logjike dhe teksti nuk ka sistematikë; - mungojnë mjetet lidhëse.	- Përmbajtja e tekstit kurrsesi nuk i përgjigjet kërkesave të detyrës; ; - idetë janë të paqarta; - teksti është konfuz dhe përmban informacione joadekuate.	0

* Kriteri gjuhë ndikon në vlerësim më së shumti kur nxënësit punojnë ese nga sfera e gjuhës maqedonase, shqipe dhe turke, gjuhët e huaja.

* Gjatë vlerësimit të esesë nga sfera e sociologjisë, filozofisë, artit muzikor, matematikës, sportit, elementet leksikore, gramatikore dhe të pikësimit në gjuhë nuk duhet të kenë ndikim të madh. Ajo që duhet vlerësuar në kriterin -gjuhë është: kuptueshmëria, interpretimi dhe aplikimi adekuat i nocioneve dhe termeve profesionale.

Niveli	Kriteret për vlerësimin e fazës - prezantimi	Pikë
3	- Prezantimi është përgatitur me vizualizim adekuat dhe e shfrytëzon kohën në mënyrë efektive; - ka qëndrime personale pro dhe kundër, lidhur me ndonjë pikëpamje të caktuar të temës; - ndaj pyetjeve të parashtruara përgjigjet me argumente dhe në mënyrë logjike; - shpreh shkallë të lartë saktësie gjatë të folurit dhe pikësimit, gjatë së cilës realizon komunikim të qartë dhe të kuptueshëm me bashkëbiseduesin/vlerësuesin; - gjatë prezantimit është sistematik dhe i sigurt.	3
2	- Prezantimi është përgatitur dhe është mjaftë i qartë për të ndjekur pa vështirësi më të mëdha; - idetë kryesore janë sqaruar mjaft qartë; - nxënësi përgjigjet në pyetjet e parashtruara, por kërkon sqarime plotësuese (nën pyetje) nga komisioni;	2
1	- Prezantimi është shumë i shkurtër dhe sipërfaqësor; - nxënësi jep sqarim të shkurtër të përmbajtjes së temës; - mund të përgjigjet në një numër të kufizuar pyetjesh (shkurtë dhe jo fort qartë); - shpreh pasiguri gjatë prezantimit.	1
0	- Prezantimi është shumë i shkurtër pa sqarimin e përmbajtjes së temës; - idetë kryesore janë të paqarta dhe prandaj vazhdimisht po nxitet nga vlerësuesit; - jep përgjigje të pa argumentuara dhe jo logjike në pyetjet e parashtruara ose fare nuk përgjigjet.	0

2. Kriteret për vlerësimin e detyrës projektuese - raporti i hulumtimit eksperimental

Niveli	Kriteret për vlerësimin e fazës - përgatitja	Pikë
3	- Në mënyrë të pavarur dhe adekuate e ka zgjedhur çështjen; - në mënyrë të qartë dhe logjike i ka formuluar qëllimet dhe hipotezat (nëse janë paraparë); - në mënyrë të pavarur ka bërë planin, në të cilin janë potencuar dhe përshkruar të gjitha pjesët e duhura; - ka datotekë personale të kompletuar, me kërkesa adekuate dhe të larmishme.	3
2	- E ka zgjedhur problemin me ndihmën e mentorit; - ka formuluar qëllimin dhe hipotezat (nëse janë paraparë) me ndihmën e mentorit; - në mënyrë të pavarur ka bërë planin, në të cilin janë potencuar të gjitha pjesët e duhura; - ka datotekë personale me tituj dhe burime të përafërta.	2
1	- Çështjen ia ka ofruar mentori; - ka qëllimin dhe hipotezat, (nëse janë paraparë) por ato janë të vendosura gabimisht; - ka hartuar plan të pakompletuar dhe nuk është i pavarur gjatë punës; - ka datotekë personale me burime dhe tituj jo adekuat.	1
0	- Nuk ka zgjedhur çështje për hulumtim në afatin e paraparë; - aspak nuk ka shprehur interesim për detyrën në fazën përgatitore; - nuk mund të hartojë plan në mënyrë të pavarur, punon nën mentorim; - nuk e ka dorëzuar planin në afat; - nuk ka datotekë personale.	0

Niveli	Kriteret për vlerësimin e fazës - realizimi	Pikë
3	- Në mënyrë të pavarur përzgjedh dhe realizon orvatje me metoda dhe teknika adekuate; - në mënyrë të pavarur harton orvatje, vëzhgon, bën matje dhe evidenton; - në mënyrë rregullt dhe të pavarur interpreton të dhënat dhe vendos lidhje e raporte; - ka sjellë konkluzione që kanë të bëjnë me qëllimin dhe hipotezat (në qoftë se janë paraparë), të cilat dalin nga të dhënat; - punimin e bën në mënyrë të pavarur; - punimi i përmban të gjitha pjesët, me komente dhe lidhje të vendosura mes pjesëve të caktuara; - estetikisht, punimi është rregulluar në mënyrë origjinale.	3
2	- Në mënyrë të pavarur bën përzgjedhjen e orvatjeve, teknikave, metodave dhe pajisjes; - harton orvatje, vëzhgon, bën matje e evidenton, me ndihmë të kohë pas kohëshme të mentorit; - interpreton të dhënat dhe pjesërisht i vendos lidhjet dhe raportet; - ka konkluzione, që korrespondojnë me të dhënat, përkatësisht me qëllimin dhe hipotezat (në qoftë se janë paraparë); - punimin e bën në mënyrë të pavarur; - punimi i përmban të gjitha pjesët me komente të pjesshme;	2
1	- Nuk është i pavarur në përzgjedhjen e orvatjeve, teknikave, metodave dhe pajisjes; - eksperimenton, vëzhgon, bën matje dhe evidenton, me ndihmë të shpeshtë; - të dhënat i interpreton pjesërisht dhe nuk i vendos lidhjet dhe raportet; - ka konkluzione, por nuk korrespondojnë me të dhënat; - punimin e punon me ndihmë të kohë pas kohëshme; - punimi nuk i përmban të gjitha pjesët; - punimi është pa formësim estetik.	1
0	- Nuk mund të bëjë përzgjedhjen e orvatjeve, teknikave, metodave dhe pajisjes; - eksperimenton, vëzhgon, bën matje dhe evidenton, me prezencë të përhershme të mentorit; - nuk i interpreton të dhënat dhe nuk i vendos lidhjet dhe raportet; - nuk ka përfundime. - punimin e bën me ndihmë të vazhdueshme; - punimi nuk i përmban të gjitha pjesët dhe nuk e ka dorëzuar në kohë.	0

Niveli	Kriteret për vlerësimin e fazës - prezantimi	Pikë
3	- Ka përzgjedhje origjinale të formave, teknikave dhe të pajisjes; - në mënyrë të pavarur dhe të shkathtë i shfrytëzon teknikën dhe pajisjet; - prezanton me renditje logjike; - rrjedhshëm dhe në mënyrë të qartë argumenton, sqaron, vendos lidhje e raporte dhe nxjerr konkluzione; - punimi i përmban të gjitha pjesët sipas planit, me komente dhe lidhje të vendosura mes pjesëve të caktuara; - punimi është origjinal dhe i rregulluar në mënyrë estetike.	3
2	- Në mënyrë të pavarur përzgjedh dhe shfrytëzon pajisjet dhe teknikën për prezantim; - qartë prezanton me renditje logjike; - argumenton dhe nuk bën gabime; - punimi i përmban të gjitha pjesët me komente parciale; - punimi i rregulluar në mënyrë estetike.	2
1	- Përzgjedh teknika dhe pajisje me ndihmën e mentorit dhe prezanton në mënyrë të pavarur; - reprodikon të dhëna pa sqarime ; - argumenton e komenton dhe nuk bën gabime; - punimi i përmban të gjitha pjesët sipas planit; - punimi nuk është i formësuar në mënyrë estetike.	1
0	- Shfrytëzon sqarime me gojë; - nuk ka renditje logjike në arsyetim, bën gabime dhe është konfuz; - punimi nuk i përmban të gjitha pjesët sipas planit.	0

3. Kriteret për vlerësimin e detyrës projektuese – raporti i hulumtimit empirik

Niveli	Kriteret për vlerësimin e fazës - përgatitja	Pikë
3	- Temën e ka përzgjedhur në mënyrë të pavarur; - qartë i ka definuar qëllimet e temës (çështjes hulumtuese); - ka hartuar plan thelbësor dhe të detajuar; - është tërësisht i udhëzuar në kërkesat për literaturë konkrete dhe burime të tjera informacionesh; - të gjitha metodat dhe instrumentat e planifikuar për hulumtim janë përzgjedhur në mënyrë të pavarur dhe adekuate.	3
2	- Ka përzgjedhur temën me ndihmën e mentorit; - shumica e qëllimeve janë të definuar qartë; - ka hartuar plan të plotë, por pa detaje të mjaftueshme; - është i udhëzuar mjaftueshëm mbi nevojën për literaturë konkrete dhe burime të tjera të informacionit; - pjesa më e madhe e metodave dhe instrumentave të planifikuar për hulumtim janë përzgjedhur në mënyrë të pavarur dhe adekuate.	2
1	- Temën ia ka ofruar dhe definuar mentorit; - shumica e qëllimeve nuk janë të definuar qartë; - ka hartuar plan të paplotë; - është i udhëzuar pjesërisht mbi nevojën për literaturë konkrete dhe burime të tjera të informacionit; - një pjesë e vogël e metodave dhe instrumentave të planifikuar për hulumtim janë përzgjedhur në mënyrë të pavarur dhe adekuate.	1
0	- Nuk ka përzgjedhur temën në afatin e paraparë; - nuk ka hartuar plan deri në afatin e paraparë ose nga plani aktual shihet që nuk është i orientuar për temën dhe për burimet e duhura të informacionit; - nuk ka përzgjedhur metodat dhe instrumentat për hulumtim.	0

Niveli	Kriteret për vlerësimin e fazës - realizimi	Pikë
3	- Të gjitha elementet strukturale janë përpunuar në mënyrë adekuate; - vazhdimisht punon në mënyrë të pavarur; - plotësisht e kupton esencën e temës; - është i aftë që: të argumentojë, të përfundojë në mënyrë logjike, të gjykojë në mënyrë kritike, të shfrytëzojë metoda dhe instrumenta për hulumtim nxënësi; - raporti i hartuar dhe dokumentacioni i parashtruar janë adekuat dhe të dorëzuar në kohë.	3
2	- Shumica e elementeve strukturale janë të punuar në mënyrë adekuate; - më së shumti punon në mënyrë të pavarur; - kryesisht e kupton esencën e temës; - pjesërisht është i aftë për shfrytëzimin e metodave dhe instrumentave të planifikuar për hulumtim nxënësi; - raporti i hartuar dhe dokumentacioni i parashtruar kryesisht janë adekuat dhe të dorëzuar në kohë.	2
1	- Një pjesë e vogël e elementeve strukturale janë punuar në mënyrë adekuate; - ka ide sipërfaqësore mbi esencën e temës; - shfrytëzon metoda dhe instrumenta për hulumtim nxënësi por me ndihmën e mentorit; - raporti është dorëzuar në kohën e caktuar, pa dokumentacion; - ka parashtruar dokumentacionin pa raport ose ka dorëzuar raport kurse procesi nuk është përshkruar në mënyrë adekuate ose dokumentacioni i dorëzuar nuk është adekuat.	1
0	- Asnjë element struktural nuk është punuar në mënyrë adekuate; - vazhdimisht varet nga ndihma e mentorit; - nuk e kupton esencën e temës; - nuk di të shfrytëzojë metoda dhe instrumente hulumtuese as me ndihmën e mentorit; - nuk e ka dorëzuar raportin dhe dokumentacionin e duhur në kohë.	0

Niveli	Kriteret për vlerësimin e fazës - prezantimi	Pikë
3	- Të gjitha elementet strukturale janë punuar në mënyrë adekuate; - është përgatitur plotësisht për prezantimin (shfrytëzon vizualizim adekuat); - në mënyrë efikase e shfrytëzon kohën, selekton të rëndësishmet nga të parëndësishmet; - plotësisht e kupton esencën e temës, d.m.th, në pyetjet e parashtruara përgjigjet në mënyrë të argumentuar dhe logjike; - gjatë prezantimit është: i qartë, sistematik dhe i sigurt.	3
2	- Shumica e elementeve strukturale janë punuar në mënyrë adekuate; - nuk është përgatitur plotësisht për prezantimin (ose shfrytëzon vizualizim joadekuat, ose nuk selekton të rëndësishmet nga të parëndësishmet, ose nuk e respekton afatin kohor); - kryesisht e kupton esencën e temës (në shumicën e pyetjeve të parashtruara përgjigjet në mënyrë të argumentuar dhe logjike); - gjatë prezantimit nganjëherë i mungon: ose qartësia, ose sistematika, ose siguria.	2
1	- Një pjesë e vogël e elementeve strukturale janë punuar në mënyrë adekuate; - nuk është përgatitur mjaftueshëm për prezantimin (ose shfrytëzon vetëm vizualizim adekuat, ose selekton vetëm të rëndësishmet nga të parëndësishmet ose e respekton vetëm afatin kohor); - ka ide sipërfaqësore mbi esencën e temës, d.m.th. rrallë jep përgjigje të argumentuara dhe logjike; - gjatë prezantimit nuk është mjaftë i qartë, sistematik dhe i sigurt.	1
0	- Asnjë element struktural nuk është punuar në mënyrë adekuate; - nuk është përgatitur për prezantim; - nuk e kupton esencën e temës, përkatësisht, jep përgjigje të pa argumentuara dhe jo logjike ose nuk përgjigjet aspak; - gjatë prezantimit nuk është i qartë, nuk është sistematik dhe nuk është i sigurt.	0

4. Kriteret për vlerësimin e detyrës projektuese – produkti/vepra

Niveli	Kriteret për vlerësimin e fazës - përgatitja	Pikë
3	- Në mënyrë të pavarur ka përzgjedhur dhe definuar temën në bazë të burimeve të ndryshme të informacioneve; - ka hartuar plan të tërësishëm dhe të detajuar për punë; - ka zgjedhur metodologji adekuate të punës dhe është tërësisht i përgatitur për realizimin e detyrës.	3
2	- Ka përzgjedhur dhe definuar temën, por me ndihmën e mentorit; - shpreh dobësi të caktuara në njohjen e metodologjisë së punës; - ka hartuar plan pune, por mungojnë detaje të caktuara.	2
1	- Temën ia ka përzgjedhur dhe definuar mentorit; - shpreh dobësi serioze në njohjen e metodologjisë së punës; - ka bërë plan pune, me shumë dobësi.	1
0	- Nuk ka përzgjedhur temën në afatin e duhur; - nuk ka hartuar plan deri në terminin e caktuar, ose ka bërë plan nga i cili shihet që nuk është i njohur me burimet e duhura të informacioneve; nuk ka qëllime qartë të definuar; nuk ka zgjedhur metodat dhe instrumentat për hulumtim.	0

Niveli	Kriteret për vlerësimin e fazës – përpunimi/realizimi	Pikë
3	- Produktin/veprën/shërbimin e ka realizuar sipas planit të hartuar të punës; - ka ide të qartë mbi atë që punon; - tërësisht e njih procesin e realizimit të produktit/veprës/shërbimit; - përzgjedh materiale adekuate për realizimin e produktit/veprës/shërbimit; - me shkathtësi i shfrytëzon instrumentat gjegjës, procedurat dhe teknikat e punës; - punon në mënyrë të pavarur, angazhohet, shpreh kreativitet ndaj punës, është preciz dhe pedant.	3
2	- Produktin/veprën/shërbimin e ka realizuar sipas planit të hartuar të punës, me shmangie të vogla; - ka ide të qartë mbi atë që punon/realizon; - përzgjedh materiale adekuate për realizimin e produktit/veprës/shërbimit; - e di procesin e realizimit të produktit/veprës/shërbimit, por shpreh pasiguri në punë; - shpreh dobësi në aplikimin praktik të instrumentave, procedurave dhe teknikave të punës dhe nuk është gjithmonë i shkathtë dhe i pavarur në punë.	2
1	- Shumë shpesh shmanget nga plani i punës për punimin e produktit (apo të shërbimit); - përzgjedh materiale joadekuate për punë; - nuk ka ide të qartë mbi produktin që punon dhe nuk e njih në tërësi procesin e punimit; - aplikon procedura të thjeshta për punimin e produktit; - shfrytëzon instrumentat dhe teknikat elementare në punë; - rrallë punon në mënyrë të pavarur, nuk është preciz e i aftë në punë.	1
0	- Nuk ka ide për produktin/veprën të cilin e punon dhe nuk e di procesin për punimin e tij (apo të shërbimit); - nuk shfrytëzon instrumenta gjegjëse, procedura dhe teknika pune; - shmanget tërësisht nga plani i punës. - nuk bashkëpunon me mentorin.	0

Niveli	Kriteret për vlerësimin e fazës – prezantimi		Pikë
	Produkti/vepra	Prezantimi	
3	- Produkti/vepra/shërbimi i realizuar është funksional dhe origjinal; - është realizuar me saktësi të shkallës së lartë, precizitet pedanteri dhe profesionalizëm; - * Tek produkti/vepra/shërbimi mund të vlerësohen edhe karakteristika të tjera të rëndësishme për lëmin që i takon detyra projektuese si p.sh: dizajni, vlerat estetike, shpejtësia, zgjidhja origjinale, inventiviteti, ekonomizimi, shkathtësia etj. sipas marrëveshjes së komisionit.	- Është përgatitur plotësisht për prezantimin (shfrytëzon vizualizim adekuat); - e prezanton esencën e temës dhe të çështjes, në pyetjet e parashtruara, përgjigjet me argumente dhe në mënyrë logjike; - gjatë prezantimit është i qartë, sistematik dhe i sigurt; - vendos lidhje e raporte dhe sjell konkluzë; - e shfrytëzon kohën në mënyrë efikase.	3
2	- Produkti/vepra/shërbimi i realizuar është me të meta parciale, saktësi, precizitet dhe pedanteri parciale.	- Prezantimi është i përgatitur mirë, me vizualizim gjegjës, por mungon një sistematikë e caktuar; - i prezanton përfundimet, vlerëson, analizon, por nuk është fort i sigurt dhe i qartë.	2
1	- Produkti/vepra/shërbimi i realizuar është jofunksional; - në profesion/procedurë mungojnë pjesët e duhura; - ka bërë matje/përlllogaritje dhe kalkulime të pasakta; - nuk e njeh teknologjinë e punës/procesin e dhënies së shërbimit, teknikat dhe procedurat.	- Prezantimi nuk është fort i ideuar dhe përgatitur, e realizon gojarisht pa përdorimin e vizualizimit, i paqartë dhe jo fort i kuptueshëm; - nuk ka kurrfarë sistematizimi në pikësim; - mund të përgjigjet në një numër të kufizuar pyetjesh.	1
0	- Nuk ka realizuar produkt/vepër/shërbim.	- Prezantimi nuk është përgatitur, është i paqartë dhe tërësisht i pakuptueshëm.	0

